

Inštrukcia

DIGNITAS PERSONAE

o niektorých otázkach bioetiky

ÚVOD

1. DÔSTOJNOSŤ OSOBY patrí každej ľudskej bytosti od počatia až po prirodzenú smrť. Tento základný princíp, ktorý vyjadruje veľké „áno“ ľudskému životu, treba postaviť ako stredobod etickej reflexie o biomedicínskom bádání, ktoré v dnešnom svete nadobúda čoraz väčšiu dôležitosť. Magistérium Cirkvi sa už viackrát vyjadrilo s cieľom ujasniť a riešiť morálne problémy týkajúce sa tejto oblasti. Osobitne dôležitou je pre túto problematiku inštrukcia *Donum vitae*.¹ Dvadsať rokov po jej zverejnení sa ukázala potreba aktualizovať tento dokument.

Náuka spomínanej inštrukcie si zachováva nedotknutú hodnotu tak v princípoch, na ktoré sa odvoláva, ako aj v morálnych postojoch, ktoré predkladá. Nové biomedicínske technológie, zavedené v tejto delikátnej oblasti života jednotlivca a rodiny, vyvolávajú nové otázky najmä v oblasti výskumu na ľudských embryách a používania kmeňových buniek na terapeutické účely, ako aj v iných oblastiach experimentálnej medicíny. Tým vznikajú nové otázky, ktoré si vyžadujú primerané odpovede. Rýchly vývoj vo vedeckej oblasti a rýchle šírenie jeho výsledkov cez prostriedky spoločenskej komunikácie vyvolávajú očakávania i rozpaky v čoraz širších kruhoch verejnej mienky. V snahe právne upraviť tieto problémy legislatívne zhromaždenia často čelia tlaku zaujať postoje, ktoré neraz vyplývajú z verejnej diskusie.

Tieto dôvody viedli Kongregáciu pre náuku viery, aby vypracovala novú inštrukciu doktrínalnej povahy, ktorá sa týka niektorých súčasných problémov vo svetle kritérií, vyhlásených v inštrukcii *Donum vitae*, a vracia sa aj k iným už prerokovaným témam, ktoré si však vyžadujú ďalšie objasnenia.

2. Pri vypracovávaní tohto materiálu sa stále brali do úvahy vedecké aspekty a boli použité analýzy Pápežskej akadémie pre život a mnohých expertov, ktoré boli konfrontované s princípmi kresťanskej antropológie. Encykliky Jána Pavla II. *Veritatis splendor*² a *Evangelium vitae*³, ako aj iné vyhlásenia Magistéria Cirkvi ponúkajú jasné smernice pre metódu i obsah skúmanej problematiky. Na súčasnej rôznorodej filozofickej a vedeckej panoráme možno konštatovať široko zastúpenú a kvalifikovanú prítomnosť vedcov a filozofov, ktorí v duchu Hippokratovej prísahy vidia v lekárskej vede službu ľudskej krehkosti, liečenie chorôb a zmiernenie bolesti, ako aj spravodlivé rozšírenie nevyhnutnej starostlivosti na celé ľudstvo. Nechýbajú však predstavitelia filozofie a vedy, ktorí hodnotia rastúci vývoj biomedicínskych technológií v perspektíve, ktorá je v podstate eugenická.

3. Katolícka cirkev predkladá biomedicínskemu výskumu o ľudskom živote princípy a morálne postoje, ktoré čerpá tak vo svetle rozumu, ako i viery.

Prispieva tým k vypracovaniu integrálnej vízie človeka a jeho povolania, schopnej prijať všetko to dobré, čo sa nachádza v ľudských dielach a v rôznych kultúrnych a náboženských tradíciách, ktoré nezriedka prejavujú k životu veľkú úctu.

Magistérium má v úmysle vyjadriť slová povzbudenia a dôvery k takej kultúrnej

perspektíve, ktorá *vidí vedu ako ušľachtilú službu integrálnemu dobru života a dôstojnosti každého človeka*. Cirkev teda s nádejou pozerá na vedecký výskum a praje si, aby sa aj mnohí kresťania venovali rozvoju biomedicíny a vyznávali svoju vieru v tomto prostredí. Taktiež si praje, aby výsledky tohto výskumu boli sprístupnené aj v chudobných oblastiach a v oblastiach postihnutých chorobami a aby pomáhali v najsúrnejších a najdramatickejších humanitárnych potrebách. A napokon chce stáť pri každom človeku, ktorý trpí na tele alebo na duchu, aby mu ponúkla nielen posilu, ale aj svetlo a nádej. Práve ony dávajú človeku zmysel aj v okamihoch choroby a v skúsenosti smrti, ktoré tiež patria k ľudskému životu a poznačujú jeho životný osud, otvárajúc ho tajomstvu vzkriesenia. Pohľad Cirkvi je plný dôvery, že „život zvíťazí: toto je pre nás bezpečná nádej. Áno, zvíťazí život, pretože na strane života stoja pravda, dobro, radosť a pravý pokrok. Na strane života je Boh, ktorý miluje život a dáva ho v hojnosti“.⁴

Táto inštrukcia sa obracia na veriacich a na všetkých tých, čo hľadajú pravdu.⁵ Obsahuje tri časti:

prvá pripomína niektoré antropologické, teologické a etické aspekty základného významu; druhá odpovedá na nové problémy, ktoré sa týkajú prokreácie; tretia skúma niektoré nové terapeutické riešenia, ktoré zahŕňajú manipuláciu s ľudskými embryami a genetickou výbavou človeka.

PRVÁ ČASŤ

ANTROPOLOGICKÉ, TEOLOGICKÉ A ETICKÉ ASPEKTY ŽIVOTA A ĽUDSKÉHO PLODENIA

4. V posledných desaťročiach lekárska veda obdivuhodným spôsobom rozvinula poznanie o ľudskom živote v počiatočných štádiách jeho existencie. To umožnilo lepšie poznať biologické štruktúry človeka v procese jeho zrodu. Tento vývoj je iste pozitívny a zaslúži si podporu, keď slúži na prekonanie alebo upravenie patológií a napomáha nastoliť normálny vývoj procesu plodenia. Je však negatívny, a preto ho nemožno podporovať, ak zahŕňa zničenie ľudských bytostí alebo používa prostriedky, ktoré urážajú dôstojnosť osoby alebo sa používajú na ciele, ktoré sú v protiklade k integrálnemu dobru človeka.

Ľudské telo od prvých štádií jeho jestvovania nikdy nemožno redukovať na zoskupenie jeho buniek. Telo v embryonálnom štádiu sa rozvíja podľa presne definovaného „programu“, má svoj vlastný cieľ a prejavuje sa narodením každého dieťaťa.

Vhodné je pripomenúť tu *základné etické kritérium*, vyjadrené v inštrukcii *Donum vitae*, aby sme mohli hodnotiť všetky morálne otázky, ktoré sa kladú vo vzťahu k zásahom do ľudského embrya: „Preto si ľudský plod už od prvého okamihu svojej existencie, teda od okamihu vzniku zygoty, vyžaduje bezpodmienečný rešpekt, aký morálne patrí ľudskej bytosti v jej telesnej a duchovnej celistvosti. Ľudskú bytosť treba rešpektovať a zaobchádzať s ňou ako s osobou už od jej počatia, a preto od toho istého okamihu musia sa jej priznať práva osoby, medzi ktorými patrí prvé miesto nenarušiteľnému právu každej nevinnej ľudskej bytosti na život.“⁶

5. Táto zásada etickej povahy, ktorú sám rozum uznáva ako pravdivú a zodpovedajúcu prirodzenému morálnemu zákonu, musí byť základom každého právneho poriadku.⁷

Ak inštrukcia *Donum vitae* nedefinovala, že embryo je osoba, aby doň nevnášala tvrdenie filozofickej povahy, zároveň však zdôraznila, že jestvuje hlboká vnútorná spojitosť medzi ontologickou dimenziou a špecifickou hodnotou každého ľudského bytia. Aj keď prítomnosť duchovnej duše nemôže dokázať pozorovanie žiadneho experimentálneho faktu, samotné závery vedy o ľudskom embryu „poskytujú cennú informáciu, podľa ktorej možno rozumom spoznať osobnú prítomnosť už od tohto prvého objavenia sa ľudského života: akoby ľudská bytosť nebola aj ľudskou osobou?“⁸ Skutočnosť ľudského bytia v priebehu celého jeho života, pred narodením i po ňom, nepotvrzuje ani zmenu jeho prirodzenosti, ani gradualitu jeho morálnej hodnoty. Vlastní totiž *plnú antropologickú a etickú kvalifikáciu*. Ľudské embryo má teda už od začiatku vlastnú dôstojnosť osoby.

6. Rešpektovanie tejto dôstojnosti sa týka každej ľudskej bytosti, pretože je do nej nezmazateľne vtačená vlastná dôstojnosť a vlastná hodnota. Okrem toho má *počiatok ľudského života svoj autentický kontext v manželstve a rodine*, v ktorom sa rodí prostredníctvom aktu, ktorý vyjadruje vzájomnú lásku medzi mužom a ženou. Skutočne zodpovedné rodičovstvo „musí byť vzhľadom na nenarodené dieťa ovocím manželstva“.⁹ Manželstvo, prítomné vo všetkých časoch a kultúrach, „múdro a prozreteľne ustanovil Boh Stvoriteľ s tým úmyslom, aby v ľuďoch uskutočnil svoj plán lásky. Preto manželia vzájomným dávaním sa, ktoré je im vlastné a výlučné, usilujú sa o takéto spoločenstvo osôb, ktorým sa navzájom zdokonaľujú, aby spolupracovali s Bohom pri plodení a výchove nových bytostí“.¹⁰ V plodnosti manželskej lásky muž a žena „jasne ukazujú, že na počiatku ich manželského života je úprimné ‚áno‘, ktoré sa vyhlasuje a reálne žije vo vzájomnosti a ostáva stále otvorené životu... Prirodzený zákon, ktorý je základom uznávania pravej rovnosti medzi ľuďmi a národmi, si zasluhuje, aby bol uznávaný aj ako prameň, z ktorého sa inšpiruje i vzťah medzi manželmi v ich zodpovednosti pri plodení nových detí. Odovzdávanie života je vpísané do prirodzenosti a jeho zákony stále platia ako nepísaná norma, z ktorej musia všetci vychádzať“.¹¹

7. Cirkev je presvedčená, že všetko, čo je ľudské, je nielen prijímané a rešpektované vo viere, ale ňou je aj očistené, vyvýšené a zdokonalené. Keď Boh stvoril človeka na svoj obraz a podobu (porov. *Gn* 1, 26), označil svoje stvorenie ako „*velmi dobré*“ (*Gn* 1, 31), aby ho potom povýšil v Synovi (porov. *Jn* 1, 14). Boží Syn v tajomstve vtelenia potvrdil dôstojnosť tela a duše, konštitutívnych prvkov ľudského bytia. V Kristovi neznevážil ľudskú telesnosť, ale plne vyzdvihol jej význam a hodnotu: „Tajomstvo človeka sa stáva naozaj jasným iba v tajomstve vteleného Slova.“¹²

Tým, že sa Syn stal jedným z nás, umožňuje, že sa my môžeme stať „*Božími synmi*“ (*Jn* 1, 12), „*účastnými na jeho Božej prirodzenosti*“ (*2 Pt* 1, 4). Tento nový rozmer nie je v protiklade s dôstojnosťou stvorenia, ktorú môžu spoznať rozumom všetci ľudia, povznáša ju však na nový, Boží životný horizont a umožňuje primeranejšie uvažovať o ľudskom živote a o aktoch, ktoré ho privádzajú k existencii.

13

Vo svetle týchto podnetov viery sa rešpektovanie ľudského jedinca javí ešte

naliehavejšie a silnejšie, než si to vyžaduje sám rozum: preto niet protikladu medzi potvrdením dôstojnosti a tvrdením o posvätnosti ľudského života: „Rozličné spôsoby, ktorými sa Boh v dejinách stará o človeka a svet, nielenže si navzájom neodporujú, ale, naopak, podporujú sa a prelínajú. Veď všetky majú svoj začiatok i cieľ v pláne plnom múdrosti a lásky, ktorým Boh predurčil ľudí na to, aby sa stali „*podobnými obrazu jeho Syna*“ (Rim 8, 29).¹⁴

8. Vychádzajúc z celku, ktorý tvoria tieto dva rozmery, *ľudský a božský*, možno lepšie chápať dôvod nedotknuteľnej hodnoty človeka: *vlastní večné povolanie a je povolaný mať účasť na trojičnej láske živého Boha*.

Túto hodnotu majú všetci bez rozdielu. Už samotným faktom, že existuje, musí byť každý človek plne rešpektovaný. Treba vylúčiť zavádzanie diskriminačných kritérií, čo sa týka dôstojnosti, biologického, psychického a kultúrneho rozvoja, ako aj zdravotného stavu. V človeku, stvorenom na Boží obraz, sa v každej fáze jeho existencie odráža „tvár jeho jednorodného Syna... Táto nekonečná a takmer nepochopiteľná láska Boha k človeku sa prejavuje až do tej miery, že ľudská osoba je hodna toho, aby bola milovaná sama osebe, nezávisle od akéhokolvek iného dôvodu: inteligencie, krásy, zdravia, mladosti, integrity a tak ďalej. V konečnom dôsledku je ľudská osoba vždy dobro, pretože *vo svete zjavuje Boha, je znakom jeho prítomnosti a odleskom jeho slávy* (Evangelium vitae, 34).¹⁵

9. Tieto dve dimenzie života – *prirodzená a nadprirodzená* – pomáhajú tiež lepšie pochopiť, v akom zmysle *skutky, ktoré umožňujú ľudskej bytosti vstúpiť do života* a v ktorých sa muž a žena navzájom darujú jeden druhému, sú odrazom trojičnej lásky: „Boh, ktorý je láska a život, vložil do muža a ženy povolanie na zvláštnu účasť na svojom tajomstve osobného spoločenstva a na svojom diele Stvoriteľa a Otca.“¹⁶

Kresťanské manželstvo „má korene v prirodzenom dopĺňaní sa muža a ženy a živí ho rozhodnutie samých manželov spolu žiť celý životný údel, totiž, čo majú a čím sú. Takéto spoločenstvo je preto plodom a znakom hlboko ľudskej požiadavky. Boh však v Kristovi, Pánovi, berie túto ľudskú požiadavku, potvrdzuje ju, očisťuje, povznáša a sviatosťou manželstva zdokonaľuje. Duch Svätý, vyliaty pri sviatostnom slávení, poskytuje kresťanským manželom dar nového spoločenstva lásky, ktoré je živým a skutočným obrazom tej jedinečnej jednoty, ktorá robí z Cirkvi nedeliteľné tajomné telo Pána Ježiša.“¹⁷

10. Keď Cirkev posudzuje etickú hodnotu niektorých výsledkov súčasného medicínskeho bádania týkajúcich sa človeka a jeho počiatkov, nezasahuje do oblasti, ktorá patrí lekárskej vede ako takej. Upozorňuje však všetkých zainteresovaných na etickú a morálnu zodpovednosť za ich konanie. Pripomína im, že etická hodnota biomedicínskej vedy sa meria tak vzhľadom na *bezpodmienečný rešpekt, ktorý patrí každej ľudskej bytosti* v každom okamihu jej existencie, ako aj vzhľadom na ochranu *špecifickosti osobných skutkov, ktorými sa odovzdáva život*. K poslaniu Magistéria Cirkvi patrí aj vyjadriť sa a *napomáhať formovanie svedomia* autentickým vyučovaním pravdy, ktorou je Kristus, a zároveň autoritatívne vyhlásiť a potvrdiť princípy morálneho poriadku, ktoré pramenia zo samotnej ľudskej prirodzenosti.¹⁸

DRUHÁ ČASŤ

NOVÉ PROBLÉMY TÝKAJÚCE SA PLODENIA

11. Vo svetle vyššie naznačených princípov teraz treba preskúmať niektoré otázky týkajúce sa plodenia, ktoré sa vynorili a viac vyhranili v priebehu rokov po zverejnení inštrukcie *Donum vitae*.

Techniky napomáhajúce plodnosť

12. Čo sa týka *liečenia neplodnosti*, nové techniky musia rešpektovať tri základné dobrá: a) právo na život a fyzickú integritu každej ľudskej bytosti od počatia až po prirodzenú smrť; b) jednotu manželstva, ktorá so sebou nesie vzájomné rešpektovanie ich práva stať sa otcom a matkou, a to len prostredníctvom toho druhého;¹⁹ c) špecificky ľudské hodnoty sexuality „si vyžadujú, aby splodenie ľudskej osoby bolo ovocím osobitného úkonu manželskej lásky“.²⁰ Techniky, ktoré sa prezentujú ako pomocný prostriedok plodenia, „sa nemajú odmietať len preto, že sú umelé. Ako také poukazujú na možnosti medicíny ako umenia. Treba ich však hodnotiť z morálneho hľadiska vo vzťahu k dôstojnosti ľudskej osoby, povolanej uskutočňovať vznešené povolanie: darovať lásku a život“.²¹

Vo svetle tohto kritéria treba vylúčiť všetky techniky heterológneho umelého oplodnenia²² i techniky homológneho umelého oplodnenia,²³ ktoré nahrádzajú manželský úkon. Prijateľné sú však techniky poskytujúce *pomoc manželskému úkonu a jeho plodnosti*. Inštrukcia *Donum vitae* sa vyjadruje takto: „Lekár je v službách človeka a odovzdávania ľudskeho života: nemá poverenie disponovať nimi, ani o nich rozhodovať. Lekársky zásah rešpektuje dôstojnosť ľudí vtedy, keď chce pomôcť manželskému pohlavnému styku tak, aby sa uľahčilo jeho zavŕšenie alebo aby mohol dosiahnuť svoj cieľ, keď sa už normálne uskutočnil.“²⁴ Vzhľadom na homológnu umelú insemináciu hovorí: „Umelé homológne oplodnenie (umelá homológna inseminácia) v rámci manželstva je neprípustné okrem prípadu, keď technicky prostriedok nenahrádza manželský styk, ale uľahčuje ho a pomáha mu, aby dosiahol svoj prirodzený cieľ.“²⁵

13. Istotne sú dovoľené zásahy zamerané na odstránenie prekážok prirodzenej plodnosti, ako napríklad hormonálna terapia neplodnosti pohlavných žliaz, chirurgický zákrok odstraňujúci endometriózu, spriechodnenie trubíc alebo ich mikrochirurgické reštaurovanie. Všetky tieto techniky možno považovať za *autentické terapie*, takže po vyriešení problému spôsobujúceho neplodnosť môže pár konať manželské úkony s prokreatívnym účinkom bez toho, že by lekár musel priamo zasahovať do samotného úkonu. Žiadna z týchto techník nenahrádza manželský úkon, ktorý jediný je hoden skutočne zodpovedného plodenia. Aby sa vyšlo v ústrety túžbe mnohých sterilných párov mať dieťa, bolo by žiaduce povzbudzovať a za pomoci príslušných legislatívnych opatrení podporovať *proces adopcie* mnohých sirôt, ktoré potrebujú na svoj primeraný vývoj rodinné prostredie. Tiež treba pripomenúť, že povzbudenie si zasluhujú aj bádania a investície zamerané na *prevenciu sterility*.

Oplodnenie *in vitro* a úmyselná eliminácia embryí

14. Na skutočnosť, že oplodnenie *in vitro* často so sebou prináša aj elimináciu embryí, upozornila už inštrukcia *Donum vitae*.²⁶ Niektorí boli toho názoru, že to bolo spôsobené ešte nie dostatočne dokonalými technikami. Nasledujúca skúsenosť však

ukázala, že všetky techniky oplodnenia *in vitro* sa v skutočnosti uskutočňujú, akoby embryo bolo iba zhlukom buniek, ktoré sa tu používajú, triedia a odstraňujú.

Je pravda, že asi tretina žien, ktoré žiadajú o umelé oplodnenie, dosiahne, že majú dieťa. Treba však poukázať aj na to, že vzhľadom na pomer medzi celkovým počtom vytvorených embryí a tými, ktoré sa skutočne narodí, je *počet obetovaných embryí veľmi vysoký*.²⁷ Odborníci na techniky oplodnenia *in vitro* akceptujú tieto straty ako cenu, ktorú treba zaplatiť, aby sa dosiahol pozitívny výsledok. V skutočnosti je znepokojujúce, že bádanie na tomto poli smeruje zásadne k dosiahnutiu lepších výsledkov, čo sa týka percenta narodených detí u žien podstupujúcich tento zákrok, no nezdá sa, že by tu bol faktický záujem o právo na život každého jednotlivého embrya.

15. Často sa namieta, že tieto straty embryí sú vraj väčšie, než možno predvídať, alebo že ku nim dochádza dokonca aj proti vôli rodičov a lekárov. Tvrdí sa, že ide o riziká, ktoré sa veľmi nelíšia od strát, s ktorými je spojený prirodzený proces plodenia, a že odovzdávať život bez akéhokolvek rizika by v praxi znamenalo zriecť sa jeho odovzdávania. Je pravda, že nie všetky straty embryí na poli prokreácie *in vitro* závisia rovnakou mierou od vôle zainteresovaných subjektov. Tiež je však pravda, že v mnohých prípadoch je odloženie, eliminácia alebo strata embryí predvídaná a chcená.

Embryá, vytvárané *in vitro*, na ktorých sa prejavujú isté poruchy, sú okamžite odstránené. Čoraz častejšie sú prípady, keď techniky umelého oplodnenia používajú páry, ktoré nie sú sterilné, a to s jediným cieľom: aby uskutočňovali genetickú selekciu svojich detí. V mnohých krajinách je bežnou praxou stimulácia ženského cyklu, aby sa ňou dosiahol väčší počet ovocytov, ktoré sú oplodňované. Zo získaných embryí sa istý počet z nich prenesie do maternice a ostatné sú zmrazené na eventuálne neskoršie reprodukčné zásahy. Účelom prenosu viacerých embryí je zaistiť, nakoľko je to možné, zahniezdenie aspoň jedného z nich. Prostriedkom na dosiahnutie tohto cieľa je teda použitie väčšieho počtu embryí, než je žiadané dieťa. Vopred sa tu teda počíta so stratou niekoľkých z nich a v každom prípade sa nepripúšťa viacnásobné tehotenstvo. Takto sa technika viacnásobného prenosu stáva fakticky *čisto účelovým zaobchádzaním s embryami*. Zarážajúcou je aj skutočnosť, že ani bežná profesionálna deontológia, ani zdravotné autority by v žiadnej inej oblasti medicíny nepripustili techniku s takou vysokou všeobecnou mierou negatívnych a fatálnych účinkov. Techniky oplodnenia *in vitro* sa v skutočnosti prijímajú, pretože vychádzajú z predpokladu, že embryo si nezasluhuje plný rešpekt, lebo konkuruje túžbe, ktorú treba uspokojiť.

Táto smutná a často zamlčovaná skutočnosť je úplne zavrhnúťhodná, keďže „rôzne techniky *umelého oplodnenia*, ktoré zdanlivo slúžia životu a často sa uskutočňujú s týmto úmyslom, v praxi vytvárajú možnosť nových útokov na život“.²⁸

16. Okrem toho Cirkve považuje za eticky neprijateľné *oddelovanie prokreácie od integrálneho osobného kontextu manželského úkonu*:²⁹ ľudské plodenie je osobným aktom páru muža a ženy, ktorý nepripúšťa žiadne formy náhradného delegovania. Spokojné prijatie vysoko abortívnej miery techník oplodnenia *in vitro* výrečne dokazuje, že nahradenie manželského úkonu technickou procedúrou – okrem toho, že je v rozpore s úctou prináležiacej samotnému plodeni, ktoré nemožno zužovať iba na jeho reprodukčnú dimenziu – prispieva aj k oslabeniu postoja úcty, ktorá prináleží každej ľudskej bytosti. Uznanie takejto úcty napomáha práve intimita manželov

podnecovaná manželskou láskou.

Cirkev uznáva oprávnenosť túžby po dieťati a chápe utrpenie manželov postihnutých problémom neplodnosti. Túto túžbu však nemožno uprednostňovať pred dôstojnosťou každého ľudského života až do tej miery, aby o ňom rozhodovala. Túžba po dieťati nemôže ospravedlniť jeho „produkciu“, tak ako túžba nemať dieťa, ktoré už bolo počaté, nemôže ospravedlniť jeho opustenie alebo zničenie.

V skutočnosti možno nadobudnúť dojem, že istí bádatelia, ktorým chýba etická opora a ktorí sú si vedomí potenciálnych možností, aké prináša technologický pokrok, zjavne podliehajú logike čisto subjektívnych túžob³⁰ a ekonomických tlakov, ktoré sú na tomto poli veľmi silné. Pri pohľade na toto zneužívanie ľudskej bytosti v embryonálnom štádiu treba zopakovať, že „Božia láska nečiní rozdiel medzi dieťaťom počatým v materskom lone, narodeným dieťaťom, mladým či dospelým človekom alebo starcom. Nerobí medzi nimi rozdiel, lebo v každom z nich vidí vpísaný vlastný obraz a podobu...

Magistérium Cirkvi preto zastáva posvätný charakter a nedotknuteľnosť každého ľudského života od jeho počatia až po prirodzenú smrť“.³¹

Intracytoplazmatická injekcia spermie (ICSI)

17. Medzi nedávno vyvinutými technikami umelého oplodnenia postupne nadobudlo osobitný význam *Intra Cytoplasmatic Sperm Injection*.³² Intracytoplazmatická injekcia spermie sa tak stala najpoužívanejšou technikou vzhľadom na väčšiu efektivitu a možnosti prekonať rôzne formy mužskej sterility.³³

Podobne ako pri oplodnení *in vitro*, ktorého istou variantou je ICSI, ide o techniku nedovolenú v jej vnútornej podstate. Spôsobuje totiž *úplné oddelenie prokreácie a manželského úkonu*. Aj ICSI sa totiž „uskutočňuje mimo tela manželov, a to prostredníctvom tretích osôb, od ktorých schopností a technickej činnosti závisí úspech postupu. Tento spôsob umelého oplodnenia vydáva život a totožnosť zárodka do moci lekárov a biológov a zavádza moc techniky nad pôvodom a osudom ľudskej osoby. Taký vzťah nadvlády sám osebe protirečí dôstojnosti a rovnoprávnosti, ktoré majú byť rovnaké pre rodičov i pre deti. Počatie *in vitro* je výsledkom technickej činnosti, ktorá usmerňuje oplodnenie. Také oplodnenie nie je teda ani fakticky dosiahnuté, ani pozitívne chcené ako prejav a ovocie osobitného manželského spojenia“.³⁴

Zmrazovanie embryí

18. Jednou z metód používaných na dosiahnutie vyššej úspešnosti techník prokreácie *in vitro* je násobenie počtu po sebe nasledujúcich zákrokov. Aby sa nemusel opakovať prenos ovocytu do maternice ženy, uskutočňuje sa jediný transfer nových ovocytov, po ktorom nasleduje kryokonzervácia väčšieho množstva embryí získaných *in vitro*,³⁵ pričom sa predpokladá druhý cyklus transferu v prípade, že sa nevydarí prvý alebo ak by rodičia chceli ďalšie tehotenstvo. Niekedy sa pristupuje aj k zmrazovaniu embryí určených na prvý transfer, keďže hormonálna stimulácia ženského cyklu má účinky, pri ktorých treba čakať na normalizáciu jej fyziologického stavu pred prenosom embryí do maternice.

Kryokonzervácia je *nezlučiteľná s úctou, ktorá prináleží ľudským embryám*; predpokladá ich produkciu *in vitro*; vystavuje ich závažným rizikám smrti alebo

poškodenia ich fyzickej integrity, keďže vysoké percento z nich neprežije procedúru zmrazenia a rozmrazenia; dočasne ich zbavuje materského prijatia a starostlivosti; stavia ich do situácie umožňujúcej ďalšie zranenia a manipulácie.³⁶

Väčšia časť nepoužitých embryí zostane „sirotami“. Ich rodičia si ich nežiadajú a niekedy sa ich stopa úplne stráca. To vysvetľuje jestvovanie depozitárov tisícov a tisícov zmrazených embryí takmer vo všetkých krajinách, kde sa praktizuje oplodňovanie *in vitro*.

19. Čo sa týka počtu už existujúcich zmrazených embryí, treba sa pýtať: Čo s nimi robiť? Niektorí si kladú túto otázku bez toho, že by si uvedomovali jej etické jadro, a vedie ich pritom len nevyhnutnosť zachovávať zákon, ktorý prikazuje po určitom čase vyprázdniť depozitáre kryokonzervačných centier, aby sa mohli znova zapíňať. Iní sú si však vedomí toho, že tu dochádza k závažnej nespravodlivosti, a pýtajú sa, ako zodpovedať povinnosti napraviť ju. Pravdaže, neprijateľné sú návrhy používať tieto embryá na *výskumné účely* alebo ich *ponúknuť na terapeutické využitie*, pretože s embryami sa v týchto prípadoch zaobchádza len ako s „biologickým materiálom“, čo vedie k ich zničeniu. Nie je prípustný ani návrh tieto embryá rozmraziť a *bez ich reaktivizovania ich využívať na výskumné účely, akoby išlo o bežné mŕtvolky*.³⁷

Ani návrh dať ich neplodným párom na „terapiu neplodnosti“ nie je eticky prijateľný z rovnakých dôvodov, pre ktoré je nedovolené tak heterogénne umelé oplodnenie, ako aj každá forma náhradného materstva.³⁸ Takáto prax by so sebou prinášala rôzne iné problémy lekárskej, psychologickej a právnej povahy.

Okrem toho bol predložený návrh dať ľudským bytostiam, inak odsúdeným na likvidáciu, príležitosť narodiť sa a prijať istú formu „*prenatálnej adopcie*“. Tento chvályhodný návrh, čo do úcty a obrany ľudského života, však napriek tomu kladie rôzne problémy podobné tým, ktoré boli vyššie uvedené.

V konečnom dôsledku treba konštatovať, že tisíce odložených embryí vytvárajú *fakticky nenapraviteľnú situáciu nespravodlivosti*. Preto sa Ján Pavol II. obrátil s výzvou „na svedomie zodpovedných predstaviteľov vedeckého sveta a najmä lekárov, aby bola produkcia ľudských embryí zastavená, keďže neexistujú nijaké morálne dovoľené riešenia ľudského osudu tisícov a tisícov zmrazených embryí, ktoré sú a vždy zostanú subjektmi podstatných práv, a teda treba s nimi právne nakladať ako s ľudskými osobami“.³⁹

Zmrazovanie ovocytov

20. Aby sa predišlo závažným etickým problémom, ktoré prináša kryokonzervácia embryí, bol v prostredí reprodukčných techník *in vitro* predložený návrh zmrazovať ovocyty.⁴⁰ Po odobratí určitého počtu ovocytov s tým zámerom, že bude nasledovať viac cyklov umelej prokreácie, sa počíta s oplodnením len tých ovocytov, ktoré budú prenesené do matky, a ďalšie budú zmrazené a eventuálne oplodnené a prenesené v prípade neúspešnosti prvého pokusu.

Tu treba spresniť, že *kryokonzerváciu ovocytov s cieľom umelého oplodnenia treba považovať za morálne neprípustnú*.

Embryonálna redukcia

21. Niektoré techniky používané pri umelej prokreácii, najmä transfer viacerých embryí do maternice, spôsobili značné percentuálne zvýšenie viacpočetných

tehotenstiev. Zásluhou toho sa presadila myšlienka pristupovať k takzvanej embryonálnej redukcii, ktorá spočíva v zákroku, ktorým sa redukuje počet embryí alebo plodov prítomných v maternici, a to ich priamou elimináciou. Rozhodnutie zahubiť ľudské bytosti, ktoré boli predtým tak túžobne očakávané, predstavuje paradox a často prináša utrpenie a pocit viny, ktoré môžu trvať dlhé roky.

Z etického hľadiska je *embryonálna redukcia úmyselnou selektívnou interrupciou*. Ide totiž o uváženu a priamu elimináciu jednej alebo viacerých ľudských bytostí v počiatkovej fáze ich existencie, čo samo osebe vždy predstavuje závažný morálny priestupok.⁴¹

Argumentácie, ktoré navrhujú etické ospravedlnenie embryonálnej redukcii, bývajú často postavené na analógiách s prírodnými katastrofami alebo krízovými situáciami, v ktorých napriek dobrej vôli všetkých zainteresovaných nie je možné zachrániť všetky osoby, ktorých sa to týka. Tieto analógie však nikdy nemôžu byť základom pozitívneho morálneho súdu o priamej abortívnej praxi. Inokedy sa odvolávajú na morálne princípy, ako je zásada menšieho zla alebo vedľajšieho efektu, ktoré sú tu nepoužiteľné. Nikdy totiž nie je dovolené vykonať čin, ktorý je vo svojej podstate nedovolený, a to ani vtedy, keď ide o dobrý cieľ: účel nesvätí prostriedky.

Predimplantačná diagnostika

22. Predimplantačná diagnostika je jednou z foriem prenatálnej diagnostiky spojenej s umelým oplodňovaním, ktorá uskutočňuje genetickú diagnostiku embryí vzniknutých *in vitro* pred ich prenosom do maternice. Pozostáva zo zásahu, ktorý sa koná, aby bola istota, že *do maternice budú implantované len embryá bez defektov alebo embryá určitého pohlavia či iných zvláštnych kvalít*.

Na rozdiel od iných foriem prenatálnej diagnostiky, kde je diagnostická fáza presne oddelená od fázy prípadnej eliminácie a koná sa v slobode páru prijať aj choré dieťa, v predimplantačnej genetickej diagnostike väčšinou nasleduje eliminácia embrya, označeného za „podozrivé“ z genetických či chromozómových defektov alebo z dôvodu, že je nositeľom nežiaduceho pohlavia či nežiaducich kvalít. Predimplantačná diagnostika, ktorá je úzko spojená s umelým oplodňovaním, je už sama osebe nedovolená a je fakticky zameraná na *kvalitatívnu selekciu a následné zničenie embryí*, čo v podstate predstavuje interrupčnú prax. Predimplantačná diagnostika je teda výrazom *eugenickej mentality*, „ktorá pripúšťa selektívny potrat, aby sa zabránilo narodeniu detí postihnutých rôznymi anomáliami. Takéto zmýšľanie je hanebné a v najvyššej miere odsúdeniahodné, lebo si osobuje právo merať hodnotu ľudského života výlučne podľa kritérií ‚normálnosti‘ a fyzického zdravia, čím otvára cestu k uznaniu oprávnenosti zabíjať deti a uplatňovať eutanáziu“.⁴²

Ak sa s ľudským embryom zaobchádza len ako s „laboratórnym materiálom“, dochádza k *znehodnocovaniu a diskriminácii, ktoré sa dotýkajú samotného pojmu ľudskej dôstojnosti*. Dôstojnosť prináleží rovnakým spôsobom každej jednotlivkej ľudskej bytosti a nezávisí od rodičovských plánov, sociálnej situácie, kultúrneho zázemia či stavu fyzického vývoja. Ak sa v minulosti praktizovala diskriminácia z rasových, náboženských alebo sociálnych dôvodov napriek tomu, že sa všeobecne uznával pojem a požiadavky ľudskej dôstojnosti, dnes dochádza k nie menej závažnej a nespravodlivej diskriminácii, ktorá vedie k popieraniu etického a právneho štatútu ľudských bytostí, postihnutých ťažkými patológiami či neschopnosťami. Pritom sa zabúda, že chorí a bezmocní ľudia netvoria nijakú vedľajšiu kategóriu, pretože choroba a bezmocnosť tiež patria k ľudskej prirodzenosti, ktorá im prináleží v prvej

osobe, aj keď nemajú jej priamu skúsenosť. Takáto diskriminácia je nemorálna, a preto by sa mala pokladať za právne neprijateľnú, a zároveň treba eliminovať kultúrne, ekonomické a sociálne bariéry ohrozujúce plné uznanie a ochranu nespôsobilých a chorých ľudí.

Nové formy intercepcie a kontragestácie

23. Popri antikoncepčných prostriedkoch vo vlastnom zmysle, ktoré zabraňujú počatiu v rámci pohlavného aktu, existujú ďalšie technické prostriedky, ktoré pôsobia po oplodnení, keď už embryo vzniklo, a to buď pred jeho uhniezdením alebo po ňom. Tieto techniky sa nazývajú *intercepcia*, ak zabraňujú uhniezdeniu embrya v maternici, alebo *kontragestácia*, ak vyvolávajú elimináciu práve uhniezdeného embrya.

Pri šírení prostriedkov *intercepcie*⁴³ sa niekedy tvrdí, že mechanizmus ich pôsobenia nie je dostatočne známy. Je pravda, že nie vždy je možné dosiahnuť úplné poznatky o mechanizme pôsobenia rôznych farmaceutických prostriedkov, no experimentálny výskum dokazuje, že *určite vyvolávajú účinok, ktorý bráni uhniezdeniu*, i keď to neznamená, že každé použitie intercepcie vyvoláva interrupciu, pretože nie vždy po sexuálnom akte nasleduje aj oplodnenie. Treba však pripomenúť, že u človeka, ktorý chce zabrániť uhniezdeniu prípadne počatého embrya a žiada alebo na ten účel predpisuje takéto prostriedky, v zásade už je prítomný abortívny úmysel.

Ak dôjde k meškaniu menštruácie, niekedy sa pristupuje k použitiu kontragestatív,⁴⁴ ktoré sa zvyčajne aplikujú jeden alebo dva týždne po tom, čo bolo zaznamenané meškanie. Deklarovaným cieľom je obnoviť menštruáciu, no v skutočnosti ide o *interrupciu práve uhniezdeného embrya*.

Ako je známe, „úmyselný potrat je – nezávisle od toho, ako je vykonaný – vedomým a priamym zabitím ľudskej bytosti v počiatočnom štádiu jej života medzi počatím a narodením“.⁴⁵ Použitie prostriedkov intercepcie a kontragestatív spadá pod *hriech interrupcie* a je závažne nemorálne. Okrem toho len čo je isté, že bola uskutočnená interrupcia, nesie to so sebou aj závažné kánonické postihy.⁴⁶

TRETIA ČASŤ

NOVÉ TERAPEUTICKÉ NÁVRHY, KTORÉ ZAHŔŇAJÚ MANIPULÁCIU S EMBRYAMI ALEBO S GENETICKOU VĚBAVOU ČLOVEKA

24. Poznatky o chorobách genetickej povahy získané v posledných rokoch otvorili nové perspektívy pre regeneračnú medicínu a terapiu. Veľký záujem vzbudil najmä *výskum embryonálnych kmeňových buniek* a ich možných budúcich terapeutických aplikácií, ktoré však doteraz nevedli k žiadnym hmatateľným výsledkom na rozdiel od *výskumu dospelých kmeňových buniek*. Od chvíle, keď sa niektorí začali domnievať, že prípadné terapeutické ciele, dosiahnuteľné pomocou embryonálnych kmeňových buniek, môžu ospravedlniť rôzne formy manipulácie a ničenia ľudských embryí, vynoril sa na poli génovej terapie, klonovania a použitia kmeňových buniek súbor otázok, ktoré si vyžadujú pozorné morálne rozlišovanie.

Génová terapia

25. Pod pojmom *génová terapia* sa bežne myslí aplikácia techník genetického

inžinierstva na človeka s cieľom liečiť choroby na genetickom základe, hoci nedávno došlo k pokusu aplikovať génovú terapiu v súvisi s chorobami, ktoré nie sú dedičné, najmä čo sa týka rakoviny.

Teoreticky možno aplikovať génovú terapiu na dvoch úrovniach: na telových bunkách a na zárodočných bunkách. *Somatická génová terapia* ponúka odstránenie alebo zníženie genetických defektov vyskytujúcich sa na úrovni telesných či somatických buniek, ktoré nie sú reprodukčné a z ktorých sa skladá tkanivo a telesné orgány. V tomto prípade ide o zákroky, ktoré smerujú do určitých bunkových oblastí a ich účinky sa týkajú dotyčného jedinca. Naopak, *zárodočná génová terapia* sa snaží o korekciu genetických porúch prítomných v zárodočných bunkách, aby sa terapeutické účinky dosiahnuté na dotyčnej osobe preniesli na prípadné potomstvo. Tieto zásahy génovej terapie, či somatickej, alebo zárodočnej, sa môžu vykonať na plode *pred narodením*, keď sa hovorí o génovej terapii *in utero*, alebo *po narodení* na dieťati alebo dospelom.

26. Pri morálnom hodnotení treba brať do úvahy tieto rozlíšenia. *Zásahy do somatických buniek so striktno terapeutickým cieľom sú v princípe morálne dovolené.* Takéto zásahy majú za cieľ dosiahnuť normálnu genetickú konfiguráciu dotyčnej osoby alebo zamedziť poškodenia, ktoré vyplývajú z výskytu genetických anomálií alebo iných s nimi súvisiacich porúch. Vzhľadom na to, že génová terapia môže predstavovať pre pacienta značné riziká, treba dodržať všeobecný deontologický princíp, podľa ktorého je na uskutočnenie terapeutického zákroku nevyhnutné vopred zaistiť, aby zdravie alebo fyzická integrita dotyčnej osoby neboli vystavené rizikám, ktoré by boli nadmerné alebo neúmerné vzhľadom na závažnosť poruchy, ktorá sa má liečiť. Taktiež sa vyžaduje aj súhlas pacienta alebo jeho zákonného zástupcu.

Odlíšne je morálne hodnotenie *zárodočnej génovej terapie*. Akákoľvek genetická modifikácia zavedená do zárodočných buniek dotyčného jedinca by sa odovzdávala aj jeho eventuálnemu potomstvu. Keďže riziká spojené s každou genetickou manipuláciou sú značné a ešte málo kontrolovateľné, *nie je za súčasného stavu bádania morálne prípustné konať tak, aby sa vzniknuté potenciálne škody preniesli na potomstvo.* K hypotetickej aplikácii génovej terapie na embryu zároveň treba dodať, že jej uskutočnenie si vyžaduje technický kontext oplodnenia *in vitro*, čím sa vystavuje všetkým etickým námietkam, ktoré sa týkajú týchto procedúr. Z týchto dôvodov treba potvrdiť, že za súčasnej situácie je zárodočná génová terapia vo všetkých jej formách morálne nedovolená.

27. Osobitnú úvahu si zasluhuje *hypotéza o aplikácii genetického inžinierstva s iným než terapeutickým cieľom.* Niektorí sa dopracovali k predstave, že techniku genetického inžinierstva možno používať na realizáciu manipulácií, ktorých domnelým cieľom je vylepšiť a zdokonaľiť genetickú výbavu. V niektorých z týchto návrhov sa prejavuje určitý druh neuspokojenia alebo dokonca odmietnutia hodnoty ľudskej osoby ako obmedzeného tvora a osoby. I keď necháme bokom technické ťažkosti realizácie takýchto krokov a všetky skutočné i potenciálne riziká, ktoré sú s nimi spojené, dôležitá je predovšetkým skutočnosť, že tieto manipulácie podporujú eugenickú mentalitu a zavádzajú nepriame sociálne odsúvanie tých, ktorým chýba výnimočné nadanie, a zdôrazňujú talenty uznávané určitými kultúrami a spoločnosťami, ktoré samy osebe nepredstavujú ľudské špecifikum. To protirečí základnej pravde o rovnosti všetkých ľudských bytostí, ktorá sa vyjadruje princípom spravodlivosti. Jeho násilné potláčanie by dlhodobo viedlo k ohrozeniu pokojného

spolužitia medzi jednotlivcami. Okrem toho treba položiť otázku, kto by mohol určovať, ktoré modifikácie možno považovať za pozitívne a ktoré nie, alebo aké by mali byť medze individuálnych žiadostí o domnelé vylepšenie, ak by nebolo konkrétne možné vyhovieť prianiu každého jednotlivého človeka. Akákoľvek odpoveď na tieto otázky by sa v každom prípade odvodzovala od ľubovoľných a sporných kritérií. To všetko vedie k záveru, že takáto perspektíva zásahov by skôr či neskôr ohrozovala spoločné dobro a uprednostňovala by prevahu vôle niektorých nad slobodou ostatných. Napokon stojí za zmienku aj skutočnosť, že pokus vytvoriť *nový typ človeka* vychádza z istej *ideologickej dimenzie*, podľa ktorej si človek robí nárok postaviť sa na miesto Stvoriteľa.

Cirkev svojím tvrdením o etickej neprijateľnosti zásahov tohto druhu, ktoré v sebe zahŕňajú nespravodlivú nadvládu človeka nad človekom, poukazuje aj na nevyhnutnosť vrátiť sa k perspektíve starostlivosti o ľudské osoby a výchovu k prijímaniu ľudského života v jeho konkrétnej historickej konečnosti.

Klonovanie človeka

28. Klonovaním človeka sa chápe asexuálna a bezpohlavná reprodukcia celého ľudského organizmu s cieľom vytvoriť jednu alebo viacero „kópií“, ktoré by boli z genetického hľadiska podstatne identické s jediným rodičom.⁴⁷

Klonovanie sa navrhuje pri sledovaní dvoch základných cieľov: *reprodukčného*, aby sa dosiahlo narodenie klonovaného dieťaťa, alebo *terapeutického* či *výskumného*. Reprodukčné klonovanie by teoreticky malo byť schopné uspokojiť niektoré osobitné požiadavky, ako napríklad kontrolu ľudskej evolúcie, selekciu ľudských bytostí s vyššími kvalitami, výber pohlavia dieťaťa, produkcia dieťaťa, ktoré by bolo „kópiou“ iného, produkcia dieťaťa pre pár, ktorý je postihnutý takými formami sterility, ktorá neumožňuje použiť iné cesty. Naopak, terapeutické klonovanie sa navrhuje ako nástroj výroby embryonálnych kmeňových buniek s vopred určenou genetickou výbavou s cieľom prekonať problém neprijatia (imunologickej nekompatibility). Spája sa teda s tematikou používania kmeňových buniek.

Pokusy s klonovaním vyvolali veľké znepokojenie na celom svete. Rôzne organizácie na národnej i medzinárodnej úrovni hodnotili klonovanie človeka záporne a drvivá väčšina krajín ho zakázala.

Klonovanie človeka je pre samotnú podstatu vnútorne nedovolené, pretože privádza do krajnosti etickú neprípustnosť techník umelého oplodnenia a jeho cieľom je *spôsobiť zrod novej ľudskej bytosti bez spojenia s aktom vzájomného obdarovania manželov* a v ešte radikálnejšej podobe *bez akéhokoľvek vzťahu k sexualite*. Táto okolnosť vedie k zneužívaniu a manipuláciám, ktoré závažne poškodzujú ľudskú dôstojnosť.⁴⁸

29. V prípade, že by klonovanie malo *reprodukčný* účel, ukladala by sa klonovanému subjektu vopred určená genetická výbava, čím by ho fakticky podrobila istej forme *biologického otroctva*, z ktorého by sa ťažko mohol vymaniť. Skutočnosť, že si nejaký človek prisvojuje právo slobodne určovať genetické vlastnosti inému človeku, predstavuje *závažnú urážku ľudskej dôstojnosti a základnej rovnosti medzi ľuďmi*.

Z osobitného vzťahu, ktorý jestvuje medzi Bohom a človekom už od prvého okamihu jeho existencie, vyplýva originalita každej osoby, ktorá zaväzuje rešpektovať jedinečnosť a integritu zahŕňajúcu aj jej biologickú a genetickú zložku. Každý z nás stretá v druhom ľudskú bytosť, ktorá ďakuje za svoje vlastné jestvovanie a vlastné

charakteristiky Božej lásky, ktorej sprostredkovateľom, zodpovedajúcim plánu Stvoriteľa a nebeského Otca, je len láska medzi manželmi.

30. Z etického hľadiska ešte závažnejšie je takzvané *terapeutické* klonovanie. Vytvárať embryá s cieľom zničiť ich, hoci s úmyslom pomáhať chorým, je absolútne nezlučiteľné s ľudskou dôstojnosťou, pretože z existencie ľudského bytia, i keď je v embryonálnom štádiu, nerobí nič iné než nástroj, ktorý sa použije a je zničený. *Obetovať ľudský život na terapeutické účely je teda závažne nemorálny čin.*

Etické námietky vznesené z mnohých strán proti klonovaniu a proti používaniu ľudských embryí *in vitro* podnietili niektorých vedcov do toho, aby navrhli nové techniky, ktoré sa predstavujú ako schopné vyprodukovať kmeňové bunky embryonálneho typu bez toho, že by to predpokladalo zničenie skutočných ľudských embryí.⁴⁹ Tieto návrhy vzbudili nemálo vedeckých a etických otázok týkajúcich sa najmä ontologického štatútu takto dosiahnutého „produktu“. Kým tieto pochybnosti nebudú objasnené, treba sa pridržať encykliky *Evangelium vitae*: „Z morálneho hľadiska tu ide napokon o takú veľkú vec, že už samotná pravdepodobnosť jestvovania osoby by stačila na ospravedlnenie najkategorickejšieho zákazu akýchkoľvek zásahov smerujúcich k zabitiu ľudského embrya.“⁵⁰

Terapeutické používanie kmeňových buniek

31. Kmeňové bunky sú nerozlíšené bunky, ktoré majú dve základné vlastnosti: a) predĺženú schopnosť rozmnožovať sa bez diferenciácie; b) schopnosť dať vznik prechodným materským bunkám, v ktorých vznikajú vysoko diferencované bunky, napríklad nervové, svalové či krvné.

Po tom, čo sa experimentálne zistilo, že ak sú kmeňové bunky transplantované do poškodeného tkaniva, inklinujú k replikácii buniek a regenerácii daného tkaniva, otvorili sa nové perspektívy regeneratívnej medicíny, ktorá vzbudila veľký záujem medzi bádateľmi na celom svete.

Doteraz boli v človeku objavené tieto zdroje kmeňových buniek: embryo v prvých štádiách svojho vývoja, plod, krv z pupočnej šnúry, rôzne tkanivá dospelého (kostná dreň, pupočná šnúra, mozog atď.) a plodová voda. Spočiatku sa bádanie sústredilo na *embryonálne kmeňové bunky*, pretože sa predpokladalo, že iba tieto majú veľkú schopnosť množenia a diferenciácie. Mnohé štúdie však dokazujú, že všestrannosť prejavujú aj *dospelé kmeňové bunky*. Aj keď sa zdá, že tieto bunky nemajú tú istú schopnosť obnovy a takú istú plasticitu ako kmeňové bunky embryonálneho pôvodu, štúdie a experimenty na vysokej vedeckej úrovni naznačujú, že tieto bunky v porovnaní s embryonálnymi sľubujú lepšie výsledky. Terapeutické postupy praktizované v súčasnosti predpokladajú využitie dospelých kmeňových buniek a v tomto smere sa začali mnohé výskumy, ktoré otvárajú nové a sľubné horizonty.

32. Etické hodnotenie si vyžaduje brať do úvahy tak *metódy odoberania* kmeňových buniek, ako aj *riziká ich klinického či experimentálneho využitia*.

Čo sa týka metód používaných pri odoberaní kmeňových buniek, treba o nich uvažovať vo vzťahu k ich vzniku. Za dovolené možno považovať tie metódy, ktoré nespôsobujú veľké poškodenie tomu, komu sú odoberané. Tieto podmienky sú spravidla splnené vtedy, keď dochádza k odberu: a) z tkanív dospelého organizmu; b) z krvi pupočnej šnúry vo chvíli pôrodu; c) z tkaniva plodov, ktoré zomreli prirodzene. Odoberanie kmeňových buniek z ľudských embryí je, naopak, nevyhnutnou príčinou

ich zničenia a v dôsledku toho je zásadne nedovolené. V tomto prípade „výskum – bez ohľadu na výsledky terapeutického využitia – nestojí v službách ľudstva. Ide totiž o cestu ničenia ľudských životov, ktoré majú rovnakú dôstojnosť ako iní ľudskí jedinci a samotní vedci. V minulosti samotné dejiny odsúdili takúto vedu, pretože je zbavená Božieho svetla, ale aj preto, že jej chýba ľudskosť“.⁵¹

Používanie embryonálnych kmeňových buniek alebo z nich odobratých diferencovaných buniek, alebo eventuálne poskytnutých inými bádatel'mi po zničení embryí, alebo dostupných na trhu predstavuje vážne problémy z hľadiska spolupráce so zlom a pohoršenie.⁵²

Čo sa týka použitia kmeňových buniek získaných legálnymi postupmi, tu nie sú morálne námietky. Treba však rešpektovať spoločné kritériá medicínskej deontológie. V tomto ohľade je potrebné postupovať veľmi dôkladne a rozvážne, na minimum redukovať eventuálne riziká pre pacientov, podporovať vedeckú diskusiu a podávať úplné informácie širokej verejnosti.

Treba dávať impulzy a prejavovať podporu výskumu, ktorý používa dospelé kmeňové bunky, pretože so sebou neprináša etické problémy.⁵³

Pokusy o hybridizáciu

33. Nedávno boli použité ovocyty živočíchov na preprogramovanie jadier ľudských somatických buniek, čo sa všeobecne označuje ako *hybridné klonovanie*, s cieľom odberu embryonálnych kmeňových buniek z výsledných embryí bez použitia ľudských ovocytov.

Z etického hľadiska sú tieto procedúry urážkou dôstojnosti ľudskej bytosti v dôsledku *miešania ľudských a zvieracích genetických prvkov* schopných zrušiť špecifickú identitu človeka. Eventuálne použitie kmeňových buniek vyňatých z týchto embryí by okrem toho nieslo so sebou dodatočné, doteraz úplne neznáme zdravotné riziká, vyplývajúce z prítomnosti zvieracieho genetického materiálu v ich cytoplazme. Vedome vystavovať ľudskú bytosť týmto rizikám je morálne a deontologicky neprípustné.

Používanie ľudského „biologického materiálu“ získaného nedovoleným spôsobom

34. Na vedecké bádanie a produkciu vakcín alebo ďalších produktov sa niekedy používajú bunkové zložky, ktoré sú výsledkom nedovoleného zásahu proti životu alebo proti fyzickej integrite ľudskej bytosti. Spojenie s nesprávnym konaním môže byť priame alebo nepriame vzhľadom na to, že väčšinou ide o bunky, ktoré sa ľahko a vo veľkom množstve reprodukovujú. Tento „materiál“ býva niekedy k dispozícii na trhu, niekedy ho bezplatne distribuujú do výskumných stredísk štátne organizácie, ktoré majú zo zákona takú úlohu. To všetko vytvára rôzne *etické problémy v oblasti spolupráce so zlom a pohoršenia*. Okrem toho je vhodné vysloviť všeobecné princípy, z ktorých môžu odborníci so správnym svedomím vyvodit' hodnotenia a vyriešiť situácie, v ktorých by sa prípadne mohli ocitnúť pri svojej profesionálnej práci.

Treba pripomenúť, že samotné morálne hodnotenie interrupcie „sa týka aj nových foriem *záukrov na ľudských embryách*, ktoré, i keď majú cieľ svojou povahou oprávnené, nevyhnutne vedú k ich usmrteniu. Vzťahuje sa to na pokusy *na embryách*, ktoré sa čoraz bežnejšie uskutočňujú v rámci biomedicínskych výskumov a v niektorých štátoch ich pripúšťa aj zákon... Používanie ľudských embryí a plodov ako

predmetov pokusu je prečinom proti ich dôstojnosti ako ľudských osôb, ktoré majú právo na takú istú úctu ako už narodené dieťa a ako každý iný človek“.⁵⁴ Tieto formy experimentovania predstavujú vždy závažný morálny priestupok.⁵⁵

35. Odlišná skutková podstata vzniká, keď bádatelia používajú „biologický materiál“ nedovoleného pôvodu, ktorý bol vyprodukovaný mimo ich výskumného strediska alebo je dostupný na trhu. Inštrukcia *Donum vitae* formulovala všeobecný princíp, ktorý treba v týchto prípadoch dodržiavať: „Mŕtve ľudské zárodky alebo plody potratené úmyselne alebo neúmyselne majú byť rešpektované ako telesné pozostatky ostatných ľudských bytostí. Zvlášť sa nemôžu stať predmetom mrzačenia alebo pitvy, ak nebola konštatovaná ich smrť a bez súhlasu rodičov alebo matky. Okrem toho vždy treba dodržiavať morálnu požiadavku, aby sa vylúčila akákoľvek spoluúčasť na umelom potrate a aby sa vyhlo nebezpečenstvu pohoršenia.“⁵⁶

V tejto súvislosti je nedostatočné *kritérium nezávislosti formulované niektorými etickými komisiami*, totiž tvrdenie, že by bolo eticky dovoľené používať „biologický materiál“ nedovoleného pôvodu vždy, keď existuje jasné oddelenie tých, ktorí embryá produkujú, zmrazujú a zabíjajú, od bádateľov, ktorí uskutočňujú vedecké experimenty. Kritérium nezávislosti nestačí, aby sa vyhol protirečeniu ten, kto tvrdí, že neschvaľuje nespravodlivosť, ktorej sa dopúšťajú druhí, a zároveň prijíma na vlastnú prácu „biologický materiál“, ktorý druhí získali takýmto nespravodlivým konaním. Ak nedovolené konanie pripúšťajú zákony regulujúce zdravotnícky a vedecký systém, treba zaujať odstup od neblahých aspektov takéhoto systému, aby nevznikol dojem istej tichej tolerancie či akceptovania závažne nemorálneho konania.⁵⁷ Vedie to totiž k zväčšovaniu ľahostajnosti, ba až k súhlasu, s ktorým sa na takéto konanie hľadí v niektorých lekárskejších a politických kruhoch.

Niekedy sa namieta, že predchádzajúce úvahy údajne naznačujú, že bádatelia so správne formovaným svedomím by mali mať povinnosť aktívne sa postaviť proti všetkému nedovolenému konaniu na lekárskom poli a tým prehnane rozširovať svoju etickú zodpovednosť. Povinnosť vyhnúť sa spolupráci so zlom a pohoršeniu sa však v skutočnosti týka ich bežnej odbornej práce, ktorú majú konať správne podľa svedomia a prostredníctvom nej vydávať svedectvo o hodnote života a odporovať hrubo nespravodlivým zákonom. Preto treba spresniť, že povinnosť odmietnuť taký „biologický materiál“ – aj keď nejestvuje blízke spojenie medzi bádateľmi a činnosťou technikov umelého oplodnenia alebo s tými, ktorí sa dopúšťajú interrupcie, alebo ak chýba dohoda s centrami umelého oplodnenia – vyplýva z *povinnosti dištancovať sa pri vykonávaní vlastnej bádateľskej činnosti od závažne nespravodlivého legislatívneho rámca a jasne potvrdzovať hodnotu ľudského života*. Preto je vyššie spomenuté kritérium nezávislosti nevyhnutné, ale môže byť eticky nedostatočné.

Pochopiteľne, vnútri tohto všeobecného rámca existujú *diferencované zodpovednosti* a vážne dôvody by mohli byť morálne primerané vzhľadom na použitie spomínaného „biologického materiálu“. Tak napríklad ohrozenie zdravia detí môže oprávňovať ich rodičov na použitie nejakej vakcíny, pri ktorej boli použité isté zložky nedovoleného pôvodu, pričom zostáva nedotknutou povinnosť všetkých prejavovať jasný nesúhlas v tejto veci a žiadať zdravotnícke systémy, aby dali k dispozícii iné typy vakcín. Na druhej strane treba pamätať na to, že v podnikoch používajúcich bunkové zložky nedovoleného pôvodu nie je zodpovednosť tých, čo rozhodujú o zameraní produkcie, rovnaká ako zodpovednosť tých, čo nemajú žiadnu rozhodujúcu moc.

V kontexte naliehavej *mobilizácie svedomia v prospech života* treba zdravotníckym

pracovníkom pripomínať, že „nesmierne vzrastá ich zodpovednosť, ktorá má svoj najhlbší zdroj a najsilnejšiu oporu v nevyhnutnom vnútornom etickom rozmere lekárskej profesie, o čom svedčí starobylá, ale stále aktuálna *Hippokratova prísaha*, podľa ktorej je každý lekár povinný preukazovať najvyššiu úctu ľudskému životu a jeho posvätnosti“.⁵⁸

ZÁVER

36. Morálna náuka Cirkvi bola niekedy obviňovaná z toho, že obsahuje priveľa zákazov. V skutočnosti je založená na uznaní a presadzovaní všetkých darov, ktoré Stvoriteľ daroval človeku, ako je život, poznanie, sloboda a láska. Osobitné ocenenie si zasluhujú nielen poznávacie činnosti človeka, ale aj praktické, ako je práca a technické schopnosti. Práve poslednými je totiž človek, podieľajúci sa na Božej stvoriteľskej moci, povolaný premieňať stvorenie, spravovať jeho rozmanité zdroje v prospech dôstojnosti a blahobytu všetkých ľudí i celého človeka a zároveň byť aj strážcom jeho hodnoty a vnútornej krásy.

Dejiny ľudstva však dosvedčujú, že človek zneužil a ešte stále zneužíva moc a schopnosti, ktoré mu Boh zveril, a vytvára tak priestor na *rôzne formy nespravodlivej diskriminácie a útlaku* tých najslabších a najbezbrannejších. Každodenné útoky na ľudský život; existencia obrovských oblastí chudoby, v ktorých ľudia zomierajú na hlad a choroby, odrezaní od zdrojov poznania a činností, ktorými v hojnosti disponujú mnohé krajiny; technologický a priemyselný rozvoj vytvárajúci konkrétne riziko zrútenia ekosystému; používanie vedeckého výskumu na poli fyziky, chémie a biológie na vojenské účely; mnohé vojny, ktoré ešte i dnes rozdeľujú národy a kultúry, to sú, žiaľ, len niektoré z výrečných znamení toho, ako môže človek zle používať svoje schopnosti a stávať sa najhorším nepriateľom samému sebe tým, že stráca zmysel svojho vznešeného a osobitného povolania byť spolupracovníkom na stvoriteľskom Božom diele.

Súčasne však dejiny ľudstva prinášajú aj skutočný *pokrok v chápaní a uznaní hodnoty a dôstojnosti každej osoby*, základu práv a etických záväzkov, s ktorými sa usilovalo a usiluje budovať ľudskú spoločnosť. Práve v mene podpory uznávania ľudskej dôstojnosti je zakázané každé konanie a každý životný štýl, ktorý túto dôstojnosť poškodzuje. Takto sú napríklad politicko- právne a nielen etické zákazy rôznych foriem rasizmu a otroctva, nespravodlivých diskriminácií a vytláčania žien, detí, chorých a ťažko postihnutých na okraj spoločnosti jasným dôkazom uznania nedotknuteľnej hodnoty a vnútornej dôstojnosti každej ľudskej bytosti a znamením autentického pokroku, ktorý sprevádza dejiny ľudstva. Inými slovami, legitimita každého zákazu sa zakladá na nutnosti chrániť autentické morálne dobro.

37. Ak bol ľudský a sociálny pokrok spočiatku charakterizovaný predovšetkým rozvojom priemyslu a produkciou spotrebných dobier, dnes sa hodnotí vývojom informatiky, výskumu na genetickom poli, medicíny a biotechnológií, aplikovaných aj na človeku, v sektoroch, ktoré majú veľkú dôležitosť pre budúcnosť ľudstva, ale v ktorých sa vyskytujú aj evidentné a neprijateľné prípady zneužitia. „Ako bola pred sto rokmi potláčaná vo svojich základných právach robotnícka trieda a Cirkev ju s veľkou odvahou bránila, keď práva pracujúcich vyhlásila za posvätné, tak dnes, keď je iná skupina ľudských osôb utláčaná v základnom práve na život, Cirkev cíti povinnosť prepožičať s rovnakou odvahou hlas tým, ktorí ho nemajú. Volanie Cirkvi je vždy evanjeliovým volaním na obranu chudobných celého sveta, tých, čo sú ohrození,

ktorými pohrdajú a sú utláčaní vo svojich ľudských právach.“⁵⁹

Na základe vieroučného a pastoračného poslania Cirkvi cítila Kongregácia pre náuku viery povinnosť znovu potvrdiť dôstojnosť a základné a neodňateľné práva každej jednotlivkej ľudskej bytosti i v počiatočných štádiách jej existencie a predložiť požiadavky ochrany a úcty, ktoré si uznanie tejto dôstojnosti od všetkých vyžaduje.

Splnenie tejto povinnosti zahŕňa odvahu postaviť sa proti všetkým praktikám vytvárajúcim závažnú a nespravodlivú diskrimináciu doteraz nenarodených ľudských bytostí, ktoré majú dôstojnosť osoby a aj ony sú stvorené na Boží obraz. *Za každým „nie“ žiari v snahe o rozlišovanie medzi dobrom a zlom veľké „áno“ na uznávanie nedotknuteľnej dôstojnosti a hodnoty každého jednotlivca a neopakovateľnej ľudskej bytosti povolanej na existenciu.*

Veriaci nech sa s celou silou usilujú presadzovať novú kultúru života a prijímajú obsah tejto inštrukcie so zbožným súhlasom svojho ducha, s vedomím, že Boh vždy dáva milosť nutnú na dodržiavanie svojich prikázaní a že v každej ľudskej bytosti, najmä v tých najmenších, je prítomný sám Kristus (porov. Mt 25, 40). Všetci ľudia dobrej vôle, najmä lekári a bádatelia, ktorí sú ochotní diskutovať a túžia dosiahnuť pravdu, nech dokážu chápať a osvojiť si tieto princípy a hodnotenia, zamerané na ochranu krehkej ľudskej bytosti v jej počiatočných životných štádiách, a napomáhať rast ľudskejšej civilizácie.

Pápež Benedikt XVI. na audiencii udelenej 20. júna 2008 nižšie podpísanému kardinálovi prefektovi schválil túto inštrukciu, prijatú na riadnom zasadnutí tejto kongregácie, a nariadil ju zverejniť.

V Ríme v sídle Kongregácie pre náuku viery na slávnosť Narodenia Panny Márie 8. septembra 2008.

William kard. Levada,
prefekt

Luis F. Ladaria SJ,
tit. arcibiskup v Thibike, sekretár

Poznámky

1 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae* o rešpektovaní rodiaceho sa života a dôstojnosti plodenia (22. februára 1987): AAS 80 (1988), 70 – 102.

2 JÁN PAVOL II., encyklika *Veritatis splendor* o niektorých základných otázkach cirkevnej náuky o mravnosti (6. augusta 1993): AAS 85 (1993), 1133 – 1228.

3 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae* o hodnote a nenarušiteľnosti ľudského života (25. marca 1995): AAS 87 (1995), 401 – 522.

4 JÁN PAVOL II., príhovor k účastníkom 7. zhromaždenia Pápežskej akadémie pre život (3. marca 2001), č. 3: AAS 93 (2001), 446.

5 Porov. JÁN PAVOL II., encyklika *Fides et ratio* o vzťahu medzi vierou a rozumom

- (4. septembra 1998), č. 1: AAS 91 (1999), 5.
- 6 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, I, 1: AAS 80 (1988), 79.
- 7 Ako pripomenul Benedikt XVI., ľudské práva, osobitne právo každého človeka na život, „sa zakladajú na prirodzenom zákone vpísanom do ľudského srdca a prítomnom v rôznych kultúrach a civilizáciách. Vyčleniť ľudské práva z tohto kontextu by znamenalo zúžiť ich rozsah a upadnúť do relativistického chápania, podľa ktorého význam a interpretácia práv by sa mohli meniť a ich univerzalita by sa popierala v mene kultúrnych, politických, sociálnych a dokonca rôznych náboženských kontextov. Nemožno preto pripustiť, aby také rôznorodé uhly pohľadu zatienili skutočnosť, že nielen práva sú univerzálne, ale je ňou aj ľudská osoba, subjekt týchto práv“ (prejav na Valnom zhromaždení Organizácie Spojených národov, 18. apríla 2008: AAS 100 [2008], 334).
- 8 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, I, 1: AAS 80 (1988), 79.
- 9 *Tamže*, II, A, 1: cit. miesto, 87.
- 10 PAVOL VI., encyklika *Humanae vitae* (25. júla 1968), č. 8: AAS 60 (1968), 485 – 486.
- 11 BENEDIKT XVI., príhovor k účastníkom medzinárodného kongresu usporiadaného Pápežskou lateránskou univerzitou na 40. výročie encykliky *Humanae vitae* (10. mája 2008): *L'Osservatore Romano*, 11. mája 2008, s. 1; porov. JÁN XXIII., encyklika *Mater et magistra* (15. mája 1961), III: AAS 53 (1961), 447.
- 12 DRUHÝ Vatikánsky koncil, pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes*, 22.
- 13 Porov. JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 37 – 38: AAS 87 (1995), 442 – 444.
- 14 JÁN PAVOL II., encyklika *Veritatis splendor*, č. 45: AAS 85 (1993), 1169.
- 15 BENEDIKT XVI., príhovor k účastníkom generálneho zhromaždenia Pápežskej akadémie pre život a medzinárodnej konferencie „Ľudské embryo vo fáze pred zahniezdením“ (27. február 2006): AAS 98 (2006), 264.
- 16 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, 3: AAS 80 (1988), 75.
- 17 JÁN PAVOL II., apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* o úlohách kresťanskej rodiny v dnešnom svete (22. novembra 1981), č. 19: AAS 74 (1982), 101 – 102.
- 18 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, deklarácia *Dignitatis humanae*, č. 14.
- 19 Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, II, A, 1: AAS 80 (1988), 87.
- 20 *Tamže*, II, B, 4: cit. miesto, 92.
- 21 *Tamže*, Úvod, 3: cit. miesto, 75.
- 22 Pod pojmom *heterológne umelé oplodnenie* či *prokreácia* sa rozumejú „techniky, ktoré sú zamerané na dosiahnutie ľudského počatia umelým spôsobom, pričom sa používajú pohlavné bunky pochádzajúce aspoň od jedného darcu odlišného od manželov, ktorí žijú v manželstve“ (*tamže*, II.).
- 23 Pod pojmom *homológne umelé oplodnenie* či *prokreácia* sa chápe „technika, ktorá je zameraná na dosiahnutie ľudského počatia prostredníctvom prenosu spermií do pohlavných orgánov vydatej ženy, pričom sa spermie získali predtým od manžela“ (*tamže*).
- 24 *Tamže*, II, B, 7., cit. miesto, 96; porov. PIUS XII., príhovor k účastníkom 4. medzinárodného kongresu katolíckych lekárov (29. septembra 1949): AAS 41 (1949), 560.

- 25 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, II, B, 6: cit. miesto, 94.
- 26 Porov. *tamže.*, II: cit. miesto, 86.
- 27 V súčasnosti aj v najväčších strediskách umelého oplodnenia dosahuje počet obetovaných embryí viac než 80 %.
- 28 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 14: AAS 87 (1995), 416.
- 29 Porov. PIUS XII., príhovor k účastníkom II. medzinárodného kongresu v Neapole o ľudskej plodnosti a sterilite (19. mája 1956): AAS 48 (1956), 470; PAVOL V., encyklika *Humanae vitae*, č. 12: AAS 60 (1968), 488 – 489; KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, II, B, 4 – 5: AAS 80 (1988), 90 – 94.
- 30 Čoraz viac ľudí, ktorí nežijú v manželskom zväzku, sa utieka k technikám umelého oplodnenia, aby mali dieťa. Tieto praktiky oslabujú inštitúciu manželstva a spôsobujú, že deti sa rodia do prostredia, ktoré nie je priaznivé pre ich plný ľudský rozvoj.
- 31 BENEDIKT XVI., príhovor k účastníkom generálneho zhromaždenia Pápežskej akadémie pre život a medzinárodnej konferencie „Ľudské embryo vo fáze pred zahniezdením“ (27. februára 2006): AAS 98 (2006), 264.
- 32 *Intracytoplazmatická injekcia spermie (ICSI)* je takmer vo všetkom podobná ostatným formám oplodnenia in vitro, okrem toho, že oplodnenie sa neuskutočňuje spontánne v skúmavke, ale injekčným zavedením jednej vopred vybranej spermie alebo nezrelých prvkov mužských pohlavných buniek do cytoplazmy ovocytu.
- 33 V tejto súvislosti však odborníci diskutujú o niektorých zdravotných rizikách, ktoré ICSI môže spôsobiť plodu.
- 34 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, II, B, 5: AAS 80 (1988), 93.
- 35 Kryokonzervácia je vo vzťahu k embryám procedúra ich zmrazenia na veľmi nízke teploty s cieľom dlhodobého uchovania.
- 36 Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, I, 6: AAS 80 (1988), 84 – 85.
- 37 Porov. č. 34 – 35 tejto inštrukcie.
- 38 Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, II, A, 1 – 3: AAS 80 (1988), 87 – 89.
- 39 JÁN PAVOL II., prejav k účastníkom sympózia na tému „*Evangelium vitae* a právo“ a na 11. medzinárodnom romanistickom kánonistickom kolokviu (24. mája 1996), č. 6: AAS 88 (1996), 943 – 944.
- 40 Kryokonzervácia ovocytov bola navrhnutá aj v iných súvislostiach, ktoré sa tu neberú do úvahy. Ovocytom sa myslí pohlavná ženská bunka nepreniknutá spermatozidom.
- 41 Porov. DRUHÝ Vatikánsky koncil, pastorálna konštitúcia *Gaudium et spes*, č. 51; JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 62: AAS 87 (1995), 472.
- 42 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 63: AAS 87 (1995), 473.
- 43 Najznámejšími prostriedkami sú vnútromaternicové telieska alebo IUD (Intra Uterine Device) a tzv. pilulka „deň po“.
- 44 Hlavnými kontragestatívami sú pilulka RU 486 či Mifepriston, prostaglandíny a Methotrexat.
- 45 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 58: AAS 87 (1995), 467.
- 46 Porov. CIC, kán 1398 a CCEO, kán 1450, § 2; porov. Aj CIC, kán. 1323 – 1324. Pápežská komisia pre výklad kánonického práva vyhlásila, že pod zločinom

interrupcie sa myslí „zabitie plodu akýmkoľvek spôsobom a v ktoromkoľvek okamihu po jeho počatí“ (*Odpovede na pochybnosti*, 23. mája 1988: AAS 80 [1988], 1818).

47 Za súčasného stavu poznatkov jestvujú dve techniky klonovania: štiepenie dvojčiat a transfer jadra. *Štiepenie dvojčiat* spočíva v umelom oddelení jednotlivých buniek alebo skupín buniek od embrya v prvej fáze jeho vývoja a v následnom transfere týchto buniek do maternice s cieľom získať identické embryá. *Transfer jadra* alebo klonovanie vo vlastnom zmysle spočíva v zavedení jadra vyňatého z jednej embryonálnej alebo somatickej bunky do ovocytu, ktorý bol predtým zbavený jadra a následne bol tento ovocyt aktivovaný tak, aby sa z neho vyvinulo embryo.

48 Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, I, 6: AAS 80 (1988), 84; JÁN PAVOL II., príhovor k členom diplomatického zboru akreditovaného pri Svätej stolici (10. januára 2005), č. 5: AAS 97 (2005), 153.

49 Medzi techniky tohto typu patrí napríklad aplikovanie partenogenézy na človeka, transfer zameneného jadra (*Altered Nuclear Transfer: ANT*) a asistované preprogramovanie ovocytu (*Ovocyt Assisted Reprogramming: OAR*).

50 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 60: AAS 87 (1995), 469.

51 BENEDIKT XVI., príhovor k účastníkom medzinárodného kongresu na tému „Kmeňové bunky, akú majú budúcnosť v terapeutickom použití?“, organizovaného Pápežskou akadémiou pre život (16. septembra 2006): AAS 98 (2006), 694.

52 Porov. č. 34 – 35 tejto inštrukcie.

53 BENEDIKT XVI., príhovor k účastníkom medzinárodného kongresu na tému „Kmeňové bunky, akú majú budúcnosť v terapeutickom použití?“, organizovaného Pápežskou akadémiou pre život (16. septembra 2006): AAS 98 (2006), 693 – 695.

54 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 63: AAS 87 (1995), 472 – 473.

55 Porov. *Tamže*, č. 62: cit. miesto, 472.

56 KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY, inštrukcia *Donum vitae*, I, 4: AAS 80 (1988), 83.

57 Porov. JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 73: AAS 87

(1995), 486: „Umelý potrat a eutanázia sú preto zločinmi, ktoré žiaden ľudský zákon nemôže uznať za prípustné. Zákony, ktoré tak robia, nielenže vôbec neviažu vo svedomí, ale stavajú človeka pred vážnu a konkrétnu povinnosť postaviť sa proti nim na základe výhrady vo svedomí.“ Právo výhrady vo svedomí ako prejav práva na slobodu svedomia by mali zaručovať občianske zákony.

58 JÁN PAVOL II., encyklika *Evangelium vitae*, č. 89: AAS 87 (1995), 502.

59 JÁN PAVOL II., list všetkým biskupom „O evanjeliu života“ (19. mája 1991): AAS 84 (1992), 319.